

OZOD SHARAFIDDINOVNING PEDAGOGIK MEROSI VA UNING BUGUNGI TA'LIM TIZIMIDAGI DOLZARBLIGI

Abdisattorova Xurshida

*Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti
Sport jurnalistikasi 4-kurs talabasi*

Annotatsiya. *Ushbu maqola O'zbekiston xalq ma'rifati va pedagogik tafakkurining yorqin namoyandasi Ozod Sharafiddinovning pedagogik merosini tahlil qiladi hamda uning zamonaviy ta'lim tizimidagi dolzarb ahamiyatini o'rganadi. Maqolada Sharafiddinovning ta'limiy g'oyalari, metodik yondashuvlari va o'quv jarayonidagi innovatsion uslublari chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, uning pedagogik prinsiplari bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish, pedagoglar malakasini rivojlantirish va o'quvchilarning ijodiy salohiyatini shakllantirishda qanchalik samarali qo'llanilishi ko'rsatib o'tiladi.*

Kalit so'zlar: *pedagogik meros, ta'lim tizimi, o'quv jarayoni, ta'lim sifati, zamonaviy pedagogika, o'quvchilarning ijodiy salohiyati.*

KIRISH

Ozod Sharafiddinov o'zbek pedagogik tafakkurida yorqin namoyon bo'lgan olim va pedagog sifatida tanilgan. Uning ta'limiy g'oyalari milliy qadriyatlarni saqlash bilan birga, zamonaviy jahon pedagogik tajribasini uyg'unlashtirish tamoyiliga asoslangan. Sharafiddinovning fikricha, ta'lim muassasalari nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchining shaxsiy va ijodiy rivojlanishiga hissa qo'shuvchi muhit bo'lishi kerak. Bu tamoyil o'quvchilarga o'zligini anglashi, mustaqil fikrlashga o'rganishi va global miqyosda raqobatbardosh bo'lishi imkonini yaratadi. Shu sababli, uning pedagogik yondashuvi doimo o'quv markazli va izlanishlarga yo'naltirilgan bo'lgan.

O.Sharafiddinov metodik jihatdan ta'lim jarayonini evolyutsion, ya'ni bosqichma-bosqich rivojlanadigan tizim sifatida ko'radi [1]. U o'quvchilarning bilim darajasini "bilmaslikdan bilishga, noaniq bilishdan aniqroq va chuqurroq bilishga" o'tishini muhim deb hisoblaydi. Bu jarayonda o'qituvchi faqat ma'lumot beruvchi sifatida emas, balki yo'l-yo'lakay o'quvchini o'z yo'lini topishga yo'naltiruvchi rahbar sifatida namoyon bo'ladi. Maqsad faqat faktlarni yodlatish emas, balki o'quvchining fikrlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirishdir. Sharafiddinovning ta'limiy yondashuvida o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish, asoslash va muammolarni hal etishga undash alohida o'rin tutadi. Uning pedagogik uslublari orasida eng muhim jihat o'quv jarayonini interaktiv va hamkorlikka asoslashdir. O'qituvchining faoliyati o'quvchi bilan muloqot, fikr almashish va bahs-munozara orqali shakllanadi. Shu tariqa o'quvchilar nafaqat passiv qabul qiluvchi sifatida, balki faol tahlilchi, kashfiyotchi sifatida rivojlanadi. Bu yondashuv pedagogika nazariyalarida "o'rganish - kashf etish" tamoyiliga mos keladi.

Ozod Sharafiddinovning innovatsion pedagogik uslublari, asosan, adabiyotshunoslik sohasidagi faoliyatiga bog'liq bo'lsa-da, u ta'lim jarayoniga yangi metodik elementlarni joriy qilgan. Masalan, o'quvchilarga tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, milliy adabiy merosni jahon madaniyati kontekstida o'rganish va solishtirishni targ'ib qilish uning asosiy metodik yondashuvlaridan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, u mualliflik darsliklari va o'quv dasturlarini tayyorlashda ham ishtirok etgan bo'lib, bu darsliklar o'quv jarayonini yanada interaktiv va izlanishga yo'naltirilgan shaklda tashkil etishga xizmat qilgan.

O.Sharafiddinovning pedagogik merosida bugungi kunda dolzarb bo'lgan jihatlar ham mavjud [2]. Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar, onlayn muhit va interaktiv darslar keng qo'llanilmoqda. Bunday sharoitda Sharafiddinovning "faol o'rganish", "tahliliy fikrlash" va "o'quvchi markazli pedagogika" tamoyillari ayniqsa ahamiyatli. Shu bilan birga, milliy madaniy merosga tayangan holda pedagogik jarayonni zamonaviy standartlarga moslashtirish zaruriyati ortib bormoqda. Bu esa Sharafiddinovning milliy va jahon pedagogik yondashuvlarini uyg'unlashtirish g'oyasi bilan to'liq mos keladi.

Bugungi kunda pedagogik jarayonda nafaqat ma'lumot berish, balki o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy faoliyatga va izlanishga yo'naltirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Sharafiddinovning metodik yondashuvlari aynan shunday pedagogik maqsadlarga xizmat qiladi. U o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirish, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishga katta e'tibor qaratgan. Shu jihatdan, uning pedagogik merosi bugungi ta'lim tizimida ham samarali qo'llanilishi mumkin.

Ozod Sharafiddinovning pedagogik prinsiplari bugungi ta'lim muhitida ayniqsa dolzarb bo'lib chiqmoqda. Uning ta'limiy-metodik qarashlariga qaraganda, o'quvchini passiv qabul qiluvchi emas, faol izlanuvchi va tanqidiy fikrlovchi sub'ekt sifatida shakllantirish zarur. Bu prinsip bugungi kunda ta'lim sifatini oshirishda birinchi -darajali omilga aylanmoqda. Masalan, dars jarayonida faqat ma'lumotni taqdim etish emas, balki o'quvchini muammo bilan tanishtirish, unga o'z yechimini topishga imkon yaratish Sharafiddinov ta'kidlagan "bilmaslikdan bilishga" bosqichlarini aks ettiradi.

Ta'lim sifatini oshirish jihatidan, Sharafiddinovning milliylik va jahon ta'lim merosini uyg'unlashtirish tamoyili bugungi zamonaviy ta'limga mos tushadi [3]. U milliy adabiyot va madaniyatni o'rganish bilan birga, ularni jahon madaniy jarayonlari kontekstida tushunishga chaqirgan. Bu tamoyil orqali ta'lim muassasalari o'quvchilarga kengroq dunyoqarash berish, raqobatbardosh yoshlarni tayyorlash imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Shu jihatdan, Sharafiddinov prinsiplarini amaliyotga tatbiq qilish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi: o'quvchilarga faqat hududiy, balki global fikrlashni shakllantirish imkoniyati beriladi.

Pedagoglar malakasini rivojlantirish borasida ham Sharafiddinovning pedagogik yondashuvlari muhim ahamiyat kasb etadi. U o'qituvchini faqat ma'lumot uzatadigan vosita emas, balki izlanish jarayonida mentor, rahbar sifatida ko'rgan. Bu jihat zamonaviy "o'qituvchi - o'rganuvchi bilan hamkor" yondashuvi bilan bevosita mos keladi. O'qituvchilar malakasini oshirish kurslari, seminar-treninglar bugungi kunda aynan shu yondashuvni qo'llab, o'qituvchilarga darsni rejalashtirish, o'quvchilarning izlanishini qo'llab-quvvatlash,

o'qituvchi o'z tajribasini tahlil qilib, metodikasini takomillashtirishga yo'naltirilgan. Sharafiddinovning "o'zgaruvchan o'quvchi" g'oyasi ta'lim jarayonida pedagoglar ham doimiy yangilanishi, malakasini oshirib borishi kerakligini bildiradi.

O'quvchilarning ijodiy salohiyatini shakllantirish - Sharafiddinov pedagogik merosining yana bir markaziy qismi. U adabiyotshunos sifatida ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, solishtirish qobiliyatini rivojlantirishga katta e'tibor bergan.

Bugungi ta'lim tizimida esa "ijodiy loyihalar", "muammo yechish" formati kengaymoqda - bu Sharafiddinov prinsiplariga to'liq muvofiq [4]. O'quvchilarga faqat tayyor bilim bermaslik, balki ularni o'z fikrini ifoda etishga, yangi g'oyalarni taklif qilishga rag'batlantirish pedagogik jarayonni yanada boyitadi. Bundan tashqari, Sharafiddinov ta'lim jarayonida interaktivlikni va hamkorlikni qo'llashni ilgari surgan. U darsda o'quvchini faol ishtirokchi, muhokama va fikr almashish sub'ekti sifatida ko'rishni afzal ko'rgan. Bu prinsip bugungi ta'limda "o'quvchi-guruh ishi", "muloqotga asoslangan o'rganish" shakllarida keng tatbiq etilmoqda. Masalan, o'qituvchining roli – moderator va yo'l-ko'rsatuvchi bo'lishi; o'quvchilar esa bir-biriga fikr bildirish, muammolarni birgalikda hal etish orqali chuqurroq bilim egallaydi. Bu yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yechimlar yaratish ko'nikmalarini shakllantirishga turtki beradi.

Bugungi raqamli va global ta'lim muhitida Sharafiddinov prinsiplarining ahamiyati yanada oshmoqda. Onlayn-platformalar, interaktiv darslar, virtual loyihalar kiyib chiqqan bir sharoitda, "faol o'rganish", "tanqidiy fikrlash", "solishtirish orqali chuqur o'zlashtirish" kabi elementlar o'quvchilarni passivlikdan olib chiqadi. Sharafiddinovning pedagogik merosini amaliyotga tatbiq etish — zamonaviy ta'lim tizimini yanada samarali qiladi: bu o'quvchilarning bilim bilan birga ko'nikma, ijodiy fikrga ega bo'lib yetishishiga yordam beradi.

Ta'lim sifatini oshirish, pedagoglar malakasini rivojlantirish va o'quvchilarning ijodiy salohiyatini shakllantirish borasida Sharafiddinov pedagogik yondashuvlari ayniqsa amaliy jihatdan foydali ekanligi ko'rinmoqda. Masalan, maktablarda, oliy ta'limda metodik seminarlar o'qituvchilarga "o'quv jarayonini tahlil qilish, yangicha metodlarni tatbiq qilish, o'quvchi markazli dars tashkil etish" ko'nikmalarini real tarzda egallashga imkon bermoqda. Shu bilan birga, o'quvchilarga tanqidiy fikrlashga, ijodiy muammolarni yechishga yo'naltirilgan darslar tashkil etilmoqda, bu esa ularning ma'lumotni qabul qilishdan tashqariga chiqib, uni o'zida qayta ishlashi va yangi g'oyalar hosil qilishiga zamin yaratmoqda.

Ozod Sharafiddinov XX asrning o'zbek adabiyotshunosligi va tanqidchiligi maydonida chuqur iz qoldirgan shaxs bo'lib, uning faoliyati ta'lim va tarbiya jarayonida ham ma'naviy va metodik jihatdan muhim manba sifatida qadrlanadi.

Tarixiy jihatdan uning merosida adabiy tanqid, milliy-jahon uyg'unligi, ijodkor va o'quvchi markazli yondashuv kabi asosiy tushunchalar aks etadi [5]. Shu jihatdan, u nafaqat adabiyotshunos olim, balki pedagogik tafakkurga ham ta'sir ko'rsatgan. Bu pedagogik merosning zamonaviy ta'lim jarayonida amalda qo'llanilishi bir necha yo'nalishda ko'rinadi.

Avvalo, Sharafiddinovning fikricha, “milliy adabiyot va madaniyatni jahon adabiyoti va madaniy jarayoni bilan uyg'un ravishda o'rganish” tamoyili muhimdir.

Ta'lim muassasalarida bu tamoyil o'quv dasturlarida milliy merosni saqlash bilan birga, global miqyosdagi bilimlarga moslashish zaruratini ifodalaydi. Ya'ni, darslik va o'quv dasturlari milliy kontekstni e'tiborga olib, lekin xalqaro standartlar, jahon pedagogik tajribalari bilan uyg'un bo'lishi kerak. Sharafiddinovning adabiyot-tarixiy tahlillari ushbu tamoyilni aniq shakllantirgan bo'lsa, bugungi ta'lim muhitida bu - o'quvchilarga keng dunyoqarash shakllantirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, tanqidiy fikrlash va ijodiy tafakkurni rivojlantirish uning pedagogik merosining markaziy unsurlaridan biri sanaladi. Sharafiddinov adabiy-tanqidchiligi davomida o'quvchini passiv ma'lumot qabul qiluvchidan faol izlanishga tayyor sub'ektga aylantirish tarafdori bo'lgan. Bugungi ta'limda o'quvchilarga loyiha asosida ishlash, muammolarni mustaqil hal qilish, fikr almashish va muhokama qilish imkoniyatlari berilmoqda. Bu jarayon Sharafiddinov pedagogik pozitsiyasi amalga oshayotganligini ko'rsatadi. Shunday qilib, uning pedagogik prinsiplari – o'quvchini faol izlanish jarayoniga jalb qilish, o'z fikrini asoslashga undash, tahliliy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish – zamonaviy darslarda keng qo'llanilmoqda.

Uchinchidan, pedagoglar malakasini rivojlantirish va dars metodikasini yangilash borasida Sharafiddinovning merosidan foydalanish dolzarbdir. Uning “o'qituvchi ham o'rganuvchi” degan yondashuvi, dars jarayonida o'qituvchining yo'l-ko'rsatuvchi, mentor roliga bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi. Tarjimai holida u professor-o'qituvchi sifatida ko'plab talaba va yosh olimlarni tarbiyalagan.

Bugungi kunda pedagogik malaka oshirish kurslari, metodik seminarlar, onlayn treninglar o'qituvchilarga yangicha pedagogik strategiyalarni o'zlashtirishga yordam bermoqda. Bu jarayonda Sharafiddinov pedagogik merosi o'qituvchining faol va izlanishga tayyor bo'lishi, darsni yangicha shakllantirish sifatida amaliy namoyon bo'lmoqda.

To'rtinchidan, o'quv jarayonida o'quvchi markazli va izlanishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlarni tatbiq etishda uning pedagogik merosi muhim ahamiyatga ega. Sharafiddinovning adabiy tanqidiy ishlarida ijodkor shaxsning erkin fikr yuritishi, nazariy va amaliy bilimni bog'lash muhimligi ko'rinadi.

Bugungi darslarda o'quvchilarga faqat tayyor ma'lumot bermasdan, ularni mustaqil kashf qilishga, guruh bilan o'z yechimlarini topishga yo'naltirish tendensiyasi keng tarqalgan. Interaktiv metodlar, onlayn muhokamalar, loyihaviy faoliyat — bularning barchasi Sharafiddinov yondashuvida ilgari surilgan tamoyillarni amaliyotga tatbiq etishdir. Shuningdek, Sharafiddinovning merosi tarixiy jihatdan muhim bo'lsa, zamonaviy ta'lim tizimiga integratsiyalashuvi ham o'ziga xos ahamiyatga ega. O'zbek ta'limida milliy-adabiy mojarolar, o'zligimizni saqlash, til va madaniyat masalalari bugungi kunda ham qiziqarli va muhim bo'lib qolmoqda. Sharafiddinovning “milliylik va jahon uyg'unligi” g'oyasi o'z davrida adabiyotshunoslikda yangicha oqim bo'lsa, bugungi ta'lim muhitida milliy ta'lim dasturlari

jahon tajribasi bilan bog'lashi lozimligini eslatadi. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga, ayniqsa yosh avlodni global miqyosda tayyorlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Ozod Sharafiddinov pedagogik merosi tarixiy nuqtai nazardan o'z o'rniga ega bo'lish bilan birga zamonaviy ta'lim jarayonida ham amaliy unsurlarga ega. Uning tamoyillari: milliy-jahon uyg'unligi, tanqidiy fikrlash va ijodiy tafakkur, pedagoglarning malakasini oshirish, o'quvchi markazli metodik yondashuv bugungi dars jarayonida, pedagogik tajribada keng qo'llanilmoqda. Shu bois, uning merosi bugungi ta'lim sifatini oshirish, pedagoglar hamkasblarini rivojlantirish va o'quvchilarning ijodiy salohiyatini shakllantirishda aniq va amaliy rol o'ynamoqda. Bu esa Sharafiddinovning merosini faqat tarixiy xotira emas, balki hayotiy strategik manba sifatida baholashga asos bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Turayev D. N. OZOD SHARAFIDDINOV MUSTAQILLIK, MILLIY UYG'ONISH HAQIDA //INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. – 2025. – T. 3. – №. 27. – С. 60-62.

2. Amankulova, I. (2025). OZOD SHARAFIDDINOV-MATONATLI XALQ IJODKORI. Журнал академических исследований нового Узбекистана, 2(1, 2-qism), 81-83.

3. Rahmatovna K. U. The Activity of Pedagogue and Teacher: History and Contemporaneity //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2021. – T. 9. – №. 12. – С. 104-109.

4. Isroilovich U. I. et al. GRAHAM GREENE–MASTER OF THE ANTICOLONIAL WORKS //Hamkor konferensiyalar. – 2025. – T. 1. – №. 14. – С. 1321-1324.

5. Sayfulloyevich O. N. PROBLEMS OF RE-CREATING AUTHOR'S STYLE IN LITERARY TRANSLATIONS (ON THE MATERIAL OF OSCAR WILDE'S WORK) //Western European Journal of Linguistics and Education. – 2025. – T. 3. – №. 06. – С. 21-29.